

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NIBIO OPPDRAGSRAPPORT | NIBIO COMMISSIONED REPORT

VOL.: 1 nr.: 20, 2015

SKJØTSELSPLAN FOR KYSTLYNGHEI

Svinøya, Ytre og Indre Bessværøya, Lamøya og Gårdsøya,
Rødøy kommune, Nordland

Annette Bär & Thomas Holm Carlsen
Tjøtta

FORORD

Utarbeiding av skjøtselsplanen har blitt gjennomført på oppdrag fra beitebruker og Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av kystlynghei på Svinøya, Ytre og Indre Bessværøya, Lamøya og Gårdsøya i Rødøy kommune, og skal være i samsvar med faggrunnlag for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012).

Generell del (A) er hentet ut fra faggrunnlag for kystlynghei og er ikke forfattet av undertegnede.

Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for kystlynghei utformet av John Bjarne Jordal (Jordal 2014).

Takk til beitebrukeren Geir Haagensen og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid og for verdifull informasjon og tilbakemeldinger i forbindelse med utarbeiding av planen.

Tjøtta, 28.11.2015

Annette Bär

Prosjektleder

NIBIO, Tjøtta

INNHOOLD

SAMMENDRAG.....	6
A. GENERELL DEL – KYSTLYNGHEI	7
Ulike utforminger av kystlynghei	7
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier.....	8
B. SPESIELL DEL: SVINØYA	12
SØKBARE EGENSKAPER	12
OMRÅDEBESKRIVELSE.....	13
B. SPESIELL DEL: YTRE OG INDRE BESSVÆRØYA.....	15
SØKBARE EGENSKAPER	15
OMRÅDEBESKRIVELSE	16
B. SPESIELL DEL: LAMØYA	18
SØKBARE EGENSKAPER	18
OMRÅDEBESKRIVELSE.....	19
B. SPESIELL DEL: GÅRDSØYA.....	21
SØKBARE EGENSKAPER	21
OMRÅDEBESKRIVELSE	22
SKJØTSELSPLAN	24
KILDER	27
VEDLEGG	28
SVIING SOM SKJØTSELSMETODE, INKL. RETNINGSLINJER FOR SVIING.....	28
VEDLEGG 1 – KART MED AREALAVGRENSNING.....	29
VEDLEGG 2 – KART MED SKJØTSELSTILTAK.....	30
VEDLEGG 3 – BILDER	31
VEDLEGG 4 – SVIING SOM SKJØTSELSMETODE, INKL. RETNINGSLINJER FOR SVIING	35
Lyngsviing som skjøtseismetode – en kort introduksjon	35
Retningslinjer for sviing.....	36

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

TITTEL/TITLE

SKJØTSELSPLAN FOR KYSTLYNGHEI. SVINØYA, YTRE OG INDRE BESSVÆRØYA,
LAMØYA OG GÅRDSØYA, RØDØY KOMMUNE, NORDLAND

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

ANNETTE BÅR & THOMAS HOLM CARLSEN

DATO/DATE: 20.11.2015	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY: Åpen	PROSJEKT NR./PROJECT NO.: 630016	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
RAPPORT NR. /REPORT NO.: 1 (20) 2015	ISBN-NR./ ISBN-NO: 978-82-17-01475-1	ANTALL SIDER/ NUMBER OF PAGES: 39	ANTALL VEDLEGG/ NUMBER OF APPENDICES: 4

OPPDRAGSGIVER/EMPLOYER: Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling	KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON: Ingvild Gabrielsen
---	---

STIKKORD/KEYWORDS: Kystlynghei, sviing, beiting, skjøtsel	FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK: Kulturlandskap og biologisk mangfold
--	--

SAMMENDRAG:

Rapporten gir en beskrivelse av kystlyngheilokalitetene på Svinøya, Ytre og Indre Bessværøyan, Lamøya og Gårdsøya i Rødøy kommune, og anbefalt skjøtsel av kystlyngheia.

Beskrivelsen av vegetasjon og naturtypeutformingene baserer seg på kartlegging sommeren 2013 unntatt Gårdsøya som har blitt kartlagt i 2015. Kystlyngheia består stort sett av fattige utforminger med varierende fuktighetsgrad. Røsslyng og krekling er mengdearter.

Skjøtselsplandelen er utarbeidet i 2015. Den anbefaler tiltak for skjøtsel i form av beiting med spælsau. Store deler av Bessværet har blitt svidd de siste årene og tilstanden til røsslyngbestanden er stort sett god. Derfor er svibehovet begrenset fram til en revidering av skjøtselsplanen om ca. 5 år.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Rødøy
STED/LOKALITET:	Svinøya, Ytre og Indre Bessværøya, Lamøya og Gårdsøya

GODKJENT / APPROVED

PROSJEKTLEDER / PROJECT LEADER

NAVN/NAME

NAVN/NAME

SAMMENDRAG

Rapporten gir en beskrivelse av kystlyngheilokalitetene på Svinøya, Ytre og Indre Bessværøyan, Lamøya og Gårdsøya i Rødøy kommune, og anbefalt skjøtsel av kystlyngheia. Beskrivelsen av vegetasjon og naturtypeutformingene baserer seg på kartlegging sommeren 2013 unntatt Gårdsøya som har blitt kartlagt i 2015. Kystlyngheia består stort sett av fattige utforminger med varierende fuktighetsgrad. Røsslyng og krekling er mengdearter.

Skjøtselsplandelen er utarbeidet i 2015. Den anbefaler tiltak for skjøtsel i form av beiting med spælsau. Store deler av Bessværet har blitt svidd de siste årene og tilstanden til røsslyngbestanden er stort sett god. Derfor er svibehovet begrenset fram til en revidering av skjøtselsplanen om ca. 5 år.

Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra grunneier og Fylkesmannen i Nordland.

A. GENERELL DEL – KYSTLYNGHEI

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kan gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlanterhavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotyper spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisyklusen. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem, er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet med kalkinnholdet i jorda (pH), spesielt de skjøtselsavhengige artene.

Ulike utforminger av kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Naturtyper i Norge (NiN), deler på grunnlag av vannmetning og kalkinnhold inn kystlynghei i seks grunntyper: kalkkysthei, intermediær kysthei og kalkfattig kysthei (dvs. tørrheier) samt kalkfuktigkysthei, intermediær fuktigkysthei og kalkfattig kystfuktighei (dvs. fuktheier). (www.natutyper.artsdatabanken.no)

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Fuktighei skiller seg fra tørrheier ved et framtrædende innslag av fuktigkrevende arter og myrarter som klokkeling, klokkebær, rome og bjønnskjegg. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke.

I det følgende gis det en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i fuktighet og kalkinnhold.

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyg, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng (NT på Rødlista 2010), som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

I nord dvs. fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlig. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier

Skjøtsel

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau sees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Det er best både for sauene og vegetasjonen om avsviingsområdene ikke er for store. Med store avsviingsområder minker det

biologiske mangfoldet og sauene får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passende balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område, dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden"), dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye, er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og når det er tørt eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man skaffe profesjonell hjelp, i hvert fall første gangen.

Restaurering

I gammel lynghei, dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå fortere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Beiting og dyrevelferd

Ved vurdering av områder med kystlynghei med omsyn til egnethet og kvalitet som beite, må forhold som vegetasjon, mengde og kvalitet av beiteplanter, tilgang på vann, mulighet for å søke ly/skygge m.m. vurderes. Tilgjengelighet med tanke på tilsyn skal også vurderes. Det stilles krav om at det er tilstrekkelig beitegrøde til at dyrenes behov for energi, protein og mineral dekkes både med hensyn til vedlikeholdsfôr og tilvekst, og at antall dyr i ulike deler av beitesesongen tilpasses beitegrunnet.

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er en hardfør, lett sau som er tilpasset utegangerdrift i store deler av året, eller hele året der og når det er vilkår for det. Krav til beitekvalitet er gjeldende ved hold av gammelnorsk sau og utegangerdrift. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Driftsformen helårs utegangerdrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det forutsetter driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring og ly/enkelt dyrerom.

Ved kombinasjon av område med milde vintre, tilstrekkelig areal og velskjøttet beite med kystlynghei greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Om nødvendig må tilslipp av vær ordnes slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Vinterbeite til utegangersau må ha tilstrekkelig med lynghei av god kvalitet. Unge skudd av røsslyng er viktigste vinterbeiteplanta, men tilgang på starr, gras som de finner innimellom m.m. er betydningsfullt for det samlede næringsopptaket om vinteren. Innholdet av protein i fôret er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren, uten at dette er kritisk. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Tilveksten på lam og sauer av gammelnorsk sau ved helårs utegangerdrift i kystlynghei på Vestlandet og Sør-Trøndelag er undersøkt i et forskningsprosjekt. Tilveksten på lammene var høyere i flere av de undersøkte lokalitetene i Trøndelag enn i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det kan være flere grunner til dette, bl.a. har god tilgang på grasområder stor betydning for lammenes tilvekst, men også berggrunn og jordsmonn er faktorer som spiller inn. I noen av lokalitetene på Vestlandet ble det gjort undersøkelser der en så på tilveksten både hos lam og sauer i mer oppdelte perioder. Disse registreringene viste at det var liten tilvekst på lam fra sist i august til først i oktober, men at tilveksten på gimrer og sauer var tilfredsstillende og at disse bedret holdet utover høsten.

I Vestlandfylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er situasjonen at en god del av villsaulammene fra kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakt. Disse lammene som ikke er slaktemodne må overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre sauseraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten.

Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytting til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

For mer utfyllende informasjon om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på Miljødirektoratets hjemmesider:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

Annen aktuell litteratur

Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.

Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.

B. SPESIELL DEL: SVINØYA

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Svinøya		Kommune Rødøy		Områdenr. 183610304		
ID i Naturbase BN00091151		*Registrert i felt av: Maja S. Kvalvik & Marit Dyrhaug		Dato: 12.06.2013		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Kvalvik, M.S. m.fl. 2013. Verdifulle kystlyngheilokaliteter på Ytre Helgeland. Bioforsk Rapport 8 (156).				Skjotselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D07 Kystlynghei - 92 %			Utforminger: D0707 Kalkfattig kysthei – 75 % D0708 Kalkfattig kystfukthei – 17 % G0503 hevdet med beite – 3 %			
Tilleggsnaturtyper: G05 Strandeng og strandsump						
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: H3 Fuktig lynghei H1 Tørr lynghei
< 20 m	x	God	x/x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

Områdebeskrivelsen er utarbeidet etter befaring av Svinøya 12.06.2013 av Maja Sjöskog Kvalvik (Bioforsk) og Marit Dyrhaug (Norsk Landbruksrådgiving). Befaringen var en del av en omfattende kartlegging av verdifulle kystlyngheier på Ytre Helgeland i forbindelse med at kystlynghei er aktuell som utvalgt naturtype, jf. naturmangfoldloven § 52. Lokaliteten ble besøkt igjen av Annette Bär og Thomas H Carlsen (NIBIO) i september 2015 for å utarbeide skjøtselsplanen

Områdebeskrivelsen og arealavgrensning fra 2013 videreføres bortsett fra noen presiseringer angående «bruk, tilstand og påvirkning» og «skjøtsel og hensyn».

Beliggenhet og naturgrunnlag

Svinøya ligger lengst sørøst i øyværet Bessvær, nord for Nordnesøy i Rødøy kommune. Dette er en kupert øy med to høye topper i sørøst hvorav den høyeste toppen er på 29 moh. Beitedyrene kommer over til Svinøyskjæret i nordvest ved fjære sjø, og denne er derfor også inkludert i lokaliteten. Berggrunn består av diorittisk gneis. Gårds- og bruksnummer er 1/4, og øya har UTM koordinater UTM33 0397410Ø 7389295N.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er totalt ca. 138 daa og består av ca. 92 % kystlynghei (D07) og 3 % strandeng og strandsump (G05). Resterende 5 % består av trivielle myrtyper som fattig tuemyr og fattig fastmattemyr. Utforming i lyngheia er 75 % kalkfattig kysthei (D0707) og 17 % kalkfattig kystfukthei (D0708), mens strandenga er av utformingen Strandeng hevdet med beite (G0503).

Artsmangfold

Øya har blitt brent nylig, og det er stor forskjell i artssammensetning mellom de brente og ikke brente områdene. De brente delene er til dels dominert av grasarter som gulaks, og til dels med ung og fin røsslyng sammen med blokkebær og skrubebær. På enkelte steder kommer bart berg frem, spesielt der einer har blitt brent bort. Andre arter er torvmyrull, blåbær, molte og rypebær. Der det ikke er brent dominerer krekling sammen med tykt moselag. Her er røsslyngen gammel. Det vokser også noe torvmyrull og duskmyrull her, samt molte, blokkebær, skogstjerne, rødsvingel og smyle. I de mer grasrike partiene i de ubrente områdene finnes kattefot, gulflatbelg, gulaks, einer, blåstarr, krypsoleie og enghumbleblom. I de fattige myrområdene vokser kvitlyng sammen med torvmyrull. Et av myrområdene er en gammel kornåker (i følge beitebruker). Strandeng er ikke undersøkt nærmere. Det finnes noen små vann i området, der elvesnelle vokser som har blitt beitet på av sauene. På Svinøya finnes ikke buskoppslag, men en del einer.

Bruk, tilstand og påvirkning

Denne lokaliteten er spesiell da bruker husker hvordan bestefaren drev med brenning på øya, noe som er svært sjeldent å høre om i Nordland. Videre har øya en lang beitehistorie. I begynnelsen av 1900-tallet ble det dyrket korn midt på øya, omtrent to tønner. Det er ikke

hustuffer igjen på øya, men i følge bruker ble mye stein fjernet og brukt til ilsteiner (forankring) under laksefiske med kilnot på 50- og 60-tallet, noe som har gjort at mange tufter har blitt ødelagte. Bruker har 8-10 spælsau på beite fra mai til september/oktober, men vurderer å anskaffe seg gammelnorsk sau. Øya ble brent i 2012 i tre områder på ca. 3 til 10 daa. Disse finnes i sørøst, midt-vest og nord på øya. Der det er brent er tilstanden av røsslyngen god, men utover dette er det en del gammel røsslyng. Tilstanden til røsslyng er bedre i de partier hvor det er fuktige lyngheutforminger enn på mer eksponerte og/eller skrinne arealene. Det er rikelig med vannforekomster på øya.

Fremmede arter

Ikke registrert.

Skjøtsel og hensyn

Partier i lokaliteten har blitt brent med godt resultat. Mye gras, noen urter og en del ny røsslyng har kommet opp i de brente områdene, sammenlignet med de ubrente områdene som er dominert av krekling og til dels einer og gammel røsslyng. Det påpekes at det er viktig å ikke svi for store flater om gangen for å skape en mosaikk av lynghei i forskjellige revegeteringsstadier. Det er også viktig å ikke svi for hardt slik at torvlaget brenner, noe som fører til erosjon. Artssammensetning i lyngheia endrer seg i årene etter sviing. De første årene utgjør godt sommerbeite med bl.a. god bestand av smyle, for så å være bedre høst- og vinterbeiter etter hvert som røsslyngandelen øker. I framtida kan punktsviing vurderes der det står igjen gammel (død) lyng.

Del av helhetlig landskap

Svinøya er en del av Bessvær der grunneier har sommerbeite med spælsau på flere øyer.

Verdibegrunnelse

Øya har blitt brent i nyere tid, og beites om sommeren av norsk spælsau. Lokaliteten er ikke gjengrodd med busker eller trær. Rødlisterarter ble ikke påtruffet. Lokaliteten er av middels verdi når det gjelder størrelse med sine 137,5 daa, men i kombinasjon med høy verdi for tilstand og hevd (i bruk med avsviing) er denne lokalitet likevel vurdert til A, svært viktig. Det er i Nordland svært sjelden å finne øyer som er brent i nyere tid.

B. SPESIELL DEL: YTRE OG INDRE BESSVÆRØYA

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Ytre og Indre Bessværøya		Kommune Rødøy	Områdenr. 183610305				
ID i Naturbase BN00091121	*Registrert i felt av: Maja S. Kvalvik & Marit Dyrhaug		Dato: 12.06.2013				
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Kvalvik, M.S. m.fl. 2013. Verdifulle kystlyngheilokaliteter på Ytre Helgeland. Bioforsk Rapport 8 (156).			Skjotselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -				
Hovednaturtype: D07 Kystlynghei - 90 %		Utforminger: D0707 Kalkfattig kysthei – 20 % D0708 Kalkfattig kystfukthei – 70 % G0503 hevdet med beite – 5 %					
Tilleggsnaturtyper: G05 Strandeng og strandsump							
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God	x	Slått		Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	x
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
H3 Fuktig lynghei H1 Tørr lynghei							

Områdebeskrivelse

Innledning

Områdebeskrivelsen er utarbeidet etter befarings av Ytre og Indre Bessværøyan 12.06.2013 av Maja Sjøskog Kvalvik (Bioforsk) og Marit Dyrhaug (Norsk Landbruksrådgiving). Befaringen var en del av en omfattende kartlegging av verdifulle kystlyngheier på Ytre Helgeland i forbindelse med at kystlynghei er aktuell som utvalgt naturtype, jf. naturmangfoldloven § 52. Lokaliteten ble besøkt igjen av Annette Bär og Thomas H Carlsen (NIBIO) i september 2015 for å utarbeide skjøtselsplanen

Arealavgrensning fra 2013 videreføres mens områdebeskrivelsen er oppdatert etter befaringsen i 2015.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Bessværøyan ligger lengst øst i øyværet Bessvær, nord for Nordnesøy i Rødøy kommune. Indre Bessværøyan er øya lengst i sør, mens Ytre Bessværøyan utgjøres av de to større øyene i øst (informasjon fra bruker). Lokaliteten er småkupert, med noen høye topper. Berggrunn består av diorittisk gneis. Gårds- og bruksnummer er 1/4, og øya har UTM koordinater UTM33 0397260Ø 7390300N.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er totalt ca. 190 daa og består av ca. 90 % kystlynghei (D07) og 5 % strandeng og strandsump (G05). Resterende 5 % består av trivielle myrtyper som fattig tuemyr og fattig fastmattemyr. Utforming i lyngheia er 70 % kalkfattig kystfukthei (D0708) og 20 % kalkfattig kysthei (D0707), mens strandenga er av utformingen Strandeng hevdet med beite (G0503).

Artsmangfold

Store deler av Bessværøyan ble brent vinteren 2013. Det ble brent nokså hardt med stor varmgang og store deler av lokaliteten var omfattet. Brannflatene er nå dominert av gressarter, bl.a. smyle, men røsslyngspirer har også etablert seg.

Før brenningen i 2013 ble Bessværøyan beskrevet som homogent lyngdekket med en mosaikk av tørrere og fuktigere heipartier, der krekling dominerte i de tørrere partiene, og torvmyrull og/eller blokkebær dominerte i fuktigere områder. Røsslyng og molte opptrådte som mengdearter jevnt over lokaliteten. I sidehellingene dominerte røsslyng sammen med krekling. Røsslyngen var stedvis ganske gammel (moden og/eller degenererende fase). Andre vanlige arter var slåtestarr, skogstjerne, blåbær (spesielt mye i de tørrere partiene), skrubbær, rypebær og heigråmose. Her var svært lite eller ingen områder med gras, unntatt noe rødsvingel langs fjære- og strandsonene. Einer ble ikke registrert. I myrområdene var det mye torvmyrull. Øya var ikke gjengrodd.

Bruk, tilstand og påvirkning

Øya har lang beitehistorie, men i følge bruker har det aldri vært sau på Bessværøyan om vinteren. Ved befarings beitet fire voksne søyer med lam av rasen spælsau på øya. Beitepresset anses å være tilstrekkelig etter den omfattende brenninga og noe forsinket revegetering av

lyngheia som følge av en ekstrem tørr vinter i 2014. Antall beitedyr kan trolig økes med et par dyr når feltsjiktet består mer sammenhengende av gras, urter og ung røsslyng.

Fremmede arter

Ikke registrert.

Skjøtsel og hensyn

Store deler av Ytre og Indre Bessværøyan ble brent vinteren 2013. Ubrent kystlynghei finnes nå bare på den sørøstlige og nordvestlige holmen av lokaliteten. Disse arealene bør ikke svis før kystlynghei har reetablert seg fullstendig på de sentrale delene av Bessværøyan. Sviing skal da foretas innenfor det avmerkete området på skjøtelskartet og sviflatene skal ikke være større enn 15 daa. Beite er viktig å opprettholde for å ta vare på naturverdiene og holde kystlyngheia i god hevd.

Del av helhetlig landskap

Ytre og Indre Bessværøyan er en del av Bessvær der beitebruker har sommerbeite med spælsau på flere øyer.

Verdibegrunnelse

Størrelsen på 190 daa er av middels verdi, og øya er ikke gjengrodd med einer eller laubusker. Lokaliteten er i bruk i dag, og beites med spælsau. Etter kartlegging i 2013 ble store deler av lokaliteten brent. Verdien setter til B, viktig. Dersom det viser seg at de svidde områdene revegeteres med lynghei er det aktuelt å justere verdi opp til A, svært viktig.

B. SPESIELL DEL: LAMØYA

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Lamøya		Kommune Rødøy		Områdenr. 183610306		
ID i Naturbase BN00091125		*Registrert i felt av: Maja S. Kvalvik & Marit Dyrhaug		Dato: 12.06.2013		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Kvalvik, M.S. m.fl. 2013. Verdifulle kystlyngheilokaliteter på Ytre Helgeland. Bioforsk Rapport 8 (156).				Skjotselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D07 Kystlynghei - 90 %			Utforminger: D0707 Kalkfattig kysthei – 25 % D0708 Kalkfattig kystfukthei – 65 % D0403 Sølvbunkeeng – 5 %			
Tilleggsnaturtyper: D04 Naturbeitemark						
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: H3 Fuktig lynghei H1 Tørr lynghei
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

Områdebeskrivelsen er utarbeidet etter befarings av Lamøya 12.06.2013 av Maja Sjøskog Kvalvik (Bioforsk) og Marit Dyrhaug (Norsk Landbruksrådgiving). Befaringen var en del av en omfattende kartlegging av verdifulle kystlyngheier på Ytre Helgeland i forbindelse med at kystlynghei er aktuell som utvalgt naturtype, jf. naturmangfoldloven § 52. Lokaliteten ble besøkt igjen av Annette Bär og Thomas H Carlsen (NIBIO) i september 2015 for å utarbeide skjøtselsplanen

Arealavgrensning fra 2013 videreføres mens områdebeskrivelsen er oppdatert etter befaringsen i 2015.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Lamøya ligger værutsatt til nordvest i øyværet Bessvær, nord for Nordnesøy i Rødøy kommune. Dette er en relativt flat øy, med mest lyngvegetasjon, samt noe gammel innmark midt på øya. Berggrunnen består av diorittisk gneis. Gårds- og bruksnummer er 1/4, og øya har UTM koordinater UTM33 0396133Ø, 7391160N.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er totalt ca. 264 daa og består av ca. 90 % kystlynghei (D07) og 5 % naturbeitemark (D04). Resterende 5 % består av trivielle fattige myrtyper. Utforming i lyngheia er 65 % kalkfattig kystfukthei (D0708) og 25 % kalkfattig kysthei (D0707), mens naturbeitemarka er av utformingen sølvbunkeeng (D0403).

Artsmangfold

De arealene som ble brent i 2009 er urte- og grasrike med mye smyle, blokkebær, skrubbebær, tepperot, engfrytle, engsyre, slåttestarr, skogstjerne, molte, tyttebær, tiriltunge og gulaks. Deler av det svidde området har svært mye molteblader og skogstjerne. Det syns også å være mindre torvmyrull i de brente områdene. Røsslyng har etablert seg fra frø og har økt i dekningsgraden siden befaringsen i 2013.

I de ubrente områdene dominerer krekling og torvmyrull, sammen med røsslyng. Den gamle innmarka ble tidligere brukt som slåttemark, men er nå preget av stolpestarr- og sølvbunkeetuer. Ellers forekommer det noe slåttestarr, marigras, engsyre, stornesle og myrfiol. I fuktigere myrdrag vokser duskmyrull.

Bruk, tilstand og påvirkning

Lamøya ble fraflyttet mellom 1930-1950. I følge dagens bruker ga kornåkeren syv tønner korn. Øya ble senere kjøpt opp grunnet godt laksefiske i nærheten. For ti år siden gikk det en god del gammelnorsk sau (opp til 80 dyr) på øya. I 2015 gikk det 8 spælsau med lam på beite. Partier på nordsiden av øya ble brent i 2009. I områdene som er svidd er tilstanden av lyngheia/røsslyngen god, mens den er noe dårligere i ubrente områder. Brenningen har generelt vært for sterk, men til tross for dette viser områdene en positiv utvikling med spiring av ny røsslyng. Bruker husker hvordan bestefaren brente i gamle dager på Svinøya, som ligger sørøst for aktuell lokalitet. Han husker hvordan bestefaren fortalte at «det 4. eller 5. året etter

brenning blir det molteår» - noe som tydelig kan ses på Lamøya i dag. Bruker har også brent sølvbunke i naturbeitemarka med varierende resultat, men interessant nok kommer her opp ny og ung sølvbunke som sauene gjerne beiter på. Av kulturminner finnes det flere hus- og fjøstufter, steingjerde, torvtak og e-hus av stein.

Fremmede arter

Ikke registrert.

Skjøtsel og hensyn

Det er flere plasser på Lamøya hvor det har blitt brent de siste årene. Etter brenningen har det kommet mye urter og gras, og ny røsslyng har etablert seg der det tidligere fantes mye krekling og gammel røsslyng. Det viser at brenning forbedrer beitet, men brenning bør fortrinnsvis skje på små sviflater (10-12 daa) og fordelt over flere år. Påfølgende beiting er viktig for å beholde en god tilstand til røsslyngen lengst mulig. Det er viktig å ikke brenne for sterkt, noe som kan sikres hvis brenninga kun skjer sen høst eller tidlig vår ved fukt eller frost i bakken og lite vind.

Gjennomført brenning anses som tilstrekkelig for de neste årene slik at det ikke anbefales videre sviing før skjøtelsesplanen bør revideres i 2020.

Del av helhetlig landskap

Lamøya er en del av Bessvær der beitebruker har sommerbeite med spælsau på flere øyer.

Verdibegrunnelse

Øya har blitt brent i nyere tid, men dette må gjerne kombineres med beite av utegangersau om høsten og/eller vinteren. Lokaliteten er ikke gjengrodd. Rødlistearter ble ikke påtruffet. Røsslyng vokser i større eller mindre mengder jevnt over øya. Lokaliteten er av middels verdi da det kommer til størrelse med sine 264 daa, men i kombinasjon med høy verdi for tilstand og hevd (i bruk med avsviing) er denne lokalitet vurdert til A, svært viktig.

B. SPESIELL DEL: GÅRDSØYA

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Gårdsøya		Kommune Rødøy		Områdenr. 183610320		
ID i Naturbase -		*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen		Dato: 23.09.2015		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)				Skjotselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D07 Kystlynghei - 80 %			Utforminger: Fattig fukthei – 60 % Fattig tørrhei – 20 % Jordvannsmyr – 15 % Strandeng hevdet med beite – 5 %			
Tilleggsnaturtyper: G05 Strandeng og strandsump – 5 % Fastmattemyr – 15 %						
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: H3 Fuktig lynghei H1 Tørr lynghei L2 Intermediær fastmattemyr
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

Områdebeskrivelsen er utarbeidet etter befaring av Gårdsøya 23.09.2015 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen i forbindelse med utarbeiding av skjøtselsplanen for verdifulle kystlyngheilokaliteter i Bessværet.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Gårdsøya ligger i øyværet Bessvær, nord for Nordnesøy i Rødøy kommune. Dette er en lett kupert øy med flere bergrygg som stryker i nordvest-sørøstlig retning. På bergryggene er det skrint. Den høyeste toppen med 27 moh. finnes sørvest på øya. Berggrunn består av diorittisk gneis. Gårds- og bruksnummer er 1/4, og øya har UTM koordinater UTM33 0696523Ø 7389954N.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er totalt ca. 73 daa og består av ca. 80 % kystlynghei (D07) og 5 % strandeng (G05). Resterende 5 % består av trivielle fattige myrtyper. Utforming i lyngheia er 60 % fattig fukthei og 20 % fattig tørrhei.

Artsmangfold

Fuktige og tørre lyngheiutforminger varierer med terrenget. På bergryggene er det skrint og utformingen betegnes som fattig tørrhei. Andel av bl.a. reinlav er høy og ellers finnes det av arter krekling, røsslyng, rypebær, blokkebær, tyttebær, einer, molte og torvmyrull. De fuktige, myrpregete partiene mellom bergryggene er mer gras- og starrrike og her finnes bl.a. smyle, torvmyrull, slåttestarr og molte i tillegg til røsslyng og krekling. Bunnsjiktet domineres av moser.

Bruk, tilstand og påvirkning

Ved befaring beitet fire spælsau på lokaliteten. Øya har ikke blitt brent tidligere. Røsslyngen er i forholdsvis god tilstand i de fuktige partiene, men er mer forvedet og gammel i de skrinne partiene. Der finnes også en del død røsslyng etter den tørre vinteren 2013/2014. Strandenga på sørøstsida er holdt i hevd med beiting. Det finnes ingen tegn til gjengroing. Av kulturspor finnes det et torvtak.

Fremmede arter

Ikke registrert.

Skjøtsel og hensyn

Grunneieren ønsker å brenne kystlynghei på øya for å forbedre beitekapasiteten. Ut i fra tilstanden til røsslyngen er det først og fremst behov for foryngelse på de tørre bergryggene hvor røsslyngen er gammel eller død. Sviing på naboøyene har vist at det kommer opp mer gras og urter etter sviing, noe som vil forbedre beitegrunnlaget spesielt om sommeren. Sviing skal gjennomføres på mindre sviflater på 10-15 daa. Se ellers «retningslinjer for sviing» i

vedlegg. Beitedyr bør beite på øya lengst mulig utover høsten for å holde kystlynghei, spesielt røsslyng, i hevd.

Del av helhetlig landskap

Gårdsøya er en del av Bessvær der beitebruker har sommerbeite med spælsau på flere øyer.

Verdibegrunnelse

Øya har blitt beitet med spælsau om sommeren. Røsslyng vokser i større eller mindre mengder jevnt over øya. Lokaliteten har ikke blitt brent i nyere tid men tilstanden til røsslyngen er stort sett god. Ellers finnes det ingen tegn til gjengroing med kratt eller forekomst av fremmede arter. Rødlistearter ble ikke påtruffet. Lokaliteten er av regional verdi, B.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtselsplan: 25.10.2015

UTFORMET AV: Annette Bär & Thomas Holm Carlsen

FIRMA: NIBIO, Tjøtta

UTM : 33W 0397410 Ø 7389295 N (Svinøya), 33W 0397260 Ø 7390300 N (Ytre og Indre bessværøya), 33W 0396133 Ø 7391160 N (Lamøya), 0696523Ø 7389954N (Gårdsøya)

Gnr/bnr.: 1/4

AREAL (nåværende): 138 daa (Svinøya), 190 daa (Ytre og Indre Bessværøya), 264 daa (Lamøya), 73 daa (Gårdsøya)

AREAL etter evt.restaurering:

Del av verneområde? Nei

Mål

Hovedmål for lokaliteten:

- Holde landskapet åpent uten gjengroing
- Holde kystlyngheia i hevd

Konkrete delmål:

- Skape en mosaikk av røsslyng i forskjellige aldersstadier med hjelp av beiting og sviing
- Fortsette med beiting med min. nåværende antall dyr
- Beholde/utvide beitesesongen for å skjøtte kystlynghei optimalt, gjerne helårsbeite med gammelnorsk sau

Tilstandsmål arter:

- Røsslyng skal forekomme i ulike utviklingsfaser i lyngheia

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

-

Aktuelle tiltak

	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad								
<p>Generelle tiltak:</p> <p><u>Prioritet 2 (nåværende skjøtselregime):</u> Beiting med spælsau. Beitesesongen skal vare lengst mulig utover høsten slik at dyrene beiter på røsslyngen. Det kan vurderes å øke antall beitedyr med 1-2 søyer + lam per lokalitet.</p> <table> <tr> <td>Svinøya</td> <td>4 søyer + lam (i 2015)</td> </tr> <tr> <td>Ytre og Indre Bessværøyan</td> <td>4 søyer + lam (i 2015)</td> </tr> <tr> <td>Lamøya</td> <td>8 søyer + lam (i 2015)</td> </tr> <tr> <td>Gårdsøya</td> <td>4 sau (i 2015)</td> </tr> </table> <p><u>Prioritet 1:</u> Helårsbeite med gammelnorsk sau med ca. samme antall beitedyr som nåværende skjøtelsesregime.</p> <p>Se for øvrig del A for kystlynghei i skjøtelsesplanen.</p>	Svinøya	4 søyer + lam (i 2015)	Ytre og Indre Bessværøyan	4 søyer + lam (i 2015)	Lamøya	8 søyer + lam (i 2015)	Gårdsøya	4 sau (i 2015)	Årlig	138 daa+ 190 daa + 264 daa + 73 daa
Svinøya	4 søyer + lam (i 2015)									
Ytre og Indre Bessværøyan	4 søyer + lam (i 2015)									
Lamøya	8 søyer + lam (i 2015)									
Gårdsøya	4 sau (i 2015)									
<p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</p> <p>Sviing. For å forbedre røsslyngtilstanden og dermed beitegrunnlaget (spesielt vinterstid dersom helårsbeite blir aktuelt) er sviing anbefalt. Aktuelle sviflater er vist i vedlegg 2.</p> <p>Ikke alle områder i lokaliteten har behov for sviing siden tilstanden til røsslyng er god, arealet er skrint/bart eller består av andre naturtyper. Avgrensede sviarealer på vedlagt kart beskriver svibehov for de kommende 5 år. Se for øvrig vedlegg 4: «Sviing som skjøtelsesmetode, inkl. retningslinjer for sviing» og spesielle hensyn for Bessværet».</p>	avhengig av værforholdene og tilstand av røsslyng	10-15 daa om gangen innenfor de avgrensede area- lene på svikartet i vedlegg 2 (Gårdsøya totalt 54 daa, Bessværøyan totalt 38 daa)								

Utstørsbehov: -

Oppfølging

Skjøtselsplanen skal evalueres innen: 5 år

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: tilstanden av røsslyng

Tilskudd søkt år: 2014 **søkt til:** utarbeiding av skjøtselsplan, beiting

Tildelt år: 2015 **tildelt fra:** Tilskuddsordning for utvalgte naturtyper

Skjøtselsavtale parter: Ikke inngått skjøtselsavtale

Ansvar

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen:

Beitebruker Geir Haagenen har ansvar for iverksetting av tiltak i lokaliteten.

Fylkesmannen i Nordland v/ miljøvernavdelinga har ansvar for oppfølging og veiledning i tråd med handlingsplan for kystlynghei.

KILDER

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Direktoratet for naturforvaltning 2012. Faggrunnlag for kystlynghei. DN-rapport.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12:1-179

Jordal, J.B. 2014. Faktaark for kystlynghei. Upublisert.

Kvalvik, M.S. m.fl. 2013. Verdifulle kystlyngheilokaliteter på Ytre Helgeland. Resultater fra kartlegging av kystlynghei fra Bindal i sør til Rødøy i nord. Bioforsk Rapport 8 (156)

Lyngstad, A., Moen, A. & Øien, D.-I. 2014. Faktaark for kystmyr. Upublisert.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.

VEDLEGG

Nr	Emne
1	Kart med arealavgrensning
2	Kart med skjøtselstiltak
3	Bilder
4	Sviing som skjøtelsesmetode, inkl. retningslinjer for sviing

Vedlegg 1 – Kart med arealavgrensning

Figur 1. Arealavgrensning av kystlyngheilokalitetene Svinøya, Ytre og Indre Bessværøyane, Lamøya og Gårdsøya.

Vedlegg 2 – Kart med skjøtselstiltak

Figur 2. Skjøtselstiltak som anbefales gjennomført på kystlyngheilokalitetene Svinøya, Ytre og Indre Bessværøyan, Lamøya og Gårdsøya.

Vedlegg 3 – Bilder

Figur 3. Sentralt på Svinøya med blikk sørover (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 4. Røsslyng er i god hevd der det tidligere ble brent på Svinøya. På sørøstsiden av den nest høyeste toppen på Svinøya har det ikke blitt brent og det finnes en god del einer (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 5. Lyngheia i den nordlige delen av Ytre og Indre Bessværøyan ble brent i 2013. På brennflatene kommer det en del smyle og røsslyng har også begynt å spire (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 6. Holmen lengst øst i lokaliteten «Ytre og Indre Bessværøyan» har ikke blitt svidd (i bakgrunn) (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 7. Deler av Lamøya har blitt brent i 2009 og røsslyngen har reetablert seg med unge planter (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 8. På Lamøya finnes det et gammelt steingjerde som markerer skille mellom tidligere utmark (t.v.) og innmarksarealer. Utmarka er røsslyngdominert mens innmarka er mer grasrikt. (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 9. Gårdsøya består av mye fattig fukthei. Fattig tørrhei som er mer lavdominert finnes på de skrinne rabbene som strekker seg fra nordvest til sørøstlig retning. Det finnes også spor fra tidligere torvtaking (Foto: T.H. Carlsen).

Figur 10. Sørøst på Gårdsøya finnes det noen strandengområder som er beitet (Foto: T.H. Carlsen).

VEDLEGG 4 – Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing

Lyngsviing som skjøtselsmetode – en kort introduksjon

Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og sikre det biologiske mangfoldet. Røsslyng-planten taper beiteverdi når den blir gammel og forvedet og den bør derfor fornyes regelmessig gjennom sviing, normalt når den har nådd en alder på 15-25 år. I løpet av levetiden gjennomgår røsslyngen 4 faser, fra pionerfasen (0-6 år), byggefasen (6-15 år), moden fase (15-25 år) til degenererende fase (25 -50 år). I moden fase blir vedproduksjonen større enn bladproduksjonen. Det er nå sviing må til for å brenne bort den gamle forvedede røsslyngen og samtidig stimulere både nyspiring fra røttene og frøspiring fra frø lagret i jordsmonnet (Kvamme et al. 2009).

På Helgelandskysten og i Nord-Norge generelt vil røsslyngen vokse langsommere grunnet lave sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Sammenlignet med Vestlandet er det derfor ikke behov for å brenne like ofte. Beitetrykk vil også påvirke og gi variasjoner i røsslyngens livssyklus. For svakt beitetrykk i en røsslynghei vil kunne gjøre at lyngen vokser hurtig, og gammel røsslyng vil tape beiteverdi. For sterkt beitetrykk vil kunne gjøre at røsslyngen blir utkonkurrert av gras, halvgras og urter.

Røsslyng er en brukbar beiteplante og det er de friske årsskudda, både langskudd og kortskudd, som hovedsakelig blir beitet. God beitetilgang i sommerhalvåret er viktig for at dyra skal ha god kondisjon når vinteren kommer. Det er først og fremst på vinteren at dyrene beiter på røsslyngen. Sviing av gammel røsslyng vil ved siden av å gi et bedre vinterbeite, bedre sommerbeitet ved at urter og gras vil utgjøre en større del av plantebestanden de første årene etter sviing. Både sviing og rydding er gode tiltak for bedring av beitekvaliteten sommerstid, i stedet for grøfting og planering i verdifulle lyngheiområder.

Det er viktig at lyngheiene beites etter sviing slik at trær og andre uønskede planter ikke etablerer seg i sviflatene. Det viktigste beitedyret i lyngheiene er utegangersauen som spiser av røsslyngen om vinteren. Helårs utegangersau foretrekker gras og urter om sommeren, mens om vinteren er det viktig med tilstrekkelige arealer med røsslynghei. En vedlikeholdt lyngheimosaikk gir den høyest mulige biodiversiteten hos kystlyngheiene og det beste beitet for helårs utegangersau. Brannflatene må ha begrenset størrelse for at en skal oppnå denne mosaikken. Dette er også viktig fordi store brannflater vil ta livet av mus, insekter og andre dyreslag som ikke klarer å flykte ut av brannfeltet eller ned under bakken. Med en småskala mosaikk vil også innvandringen av planter og dyr gå hurtigere til de nysvidde, mer næringsrike, feltene. Det er likevel viktig å ta hensyn til sviing i områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad). I disse kan størrelsen på sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung og fristende røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauen beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.

På Helgeland blir ikke røsslyngplantene like store sammenlignet med Vestlandet, og andelen brennbar ved i de gamle plantene er ikke like høy. Det kan derfor oppleves som om det er vanskelig å få fyr på lyngheiene her i nord. I gras- og urterike heiområdene er det også en mindre andel røsslyng, og et sammenhengende brennbart vegetasjonsdekke er derfor mer sjeldent. Det er avgjørende at lyngbuskene over jorda er tørre nok for å få fyr, og at jordoverflaten er tørr nok for at mosedekket skal brenne. Det er derfor bra hvis man utfører sviing etter noen dager med vind. I gamle dager sa man at det skulle ha blåst nordavind i minst tre dager før lyngsviing. Sviingen foretas best i vintermånedene februar og mars, men er det mye snø kan det utsettes til begynnelsen av april. Vær oppmerksom på hekkende fugl og gjeldende regler for åpen brenning (se Retningslinjer for sviing lenger ned). Det er også mulig å svi sein høst. For å ha kontroll over brannen er det viktig at det er tele i jordbunnen, eller at den er våt, slik at ikke jorda får for høy temperatur og ilden sprer seg ukontrollert. Frossen eller våt jordbunn vil også hindre at humusen med frøbanken vil brenne opp.

På selve dagen før sviing er det fint hvis vinden er jevn og stabil og av passe styrke. Svak vind vil gjøre at lyngen brenner dårlig, og svak vind skifter lett retning. Vinden bør heller ikke være for sterk. Da flytter brannfronten seg så hurtig at brannen blir ufullstendig, en kan også lett miste kontroll på brannen. Tradisjonelt sa man at passe vind var laber bris. For å få slukket brannen må man før sviing planlegge å svi mot en naturlig avslutning i terrenget, for eksempel toppen av en haug, bart berg, myrområde eller sjø. Hvis ikke dette er mulig, bør man svi av små branngater i kantene og i enden før en svir av det store feltet.

Terrenget bestemmer hvor mange personer som trengs ved sviingen. En åpen mark uten naturlige grenser for brannen krever flere personer for å kontrollere flammene sammenlignet med avsviing av et nes ut mot sjøen der det kan holde med en eller to personer.

Retningslinjer for sviing

(redigert etter SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011)

Det formelle

- Det er kommunen som er myndighet vedr. åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon for forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Kontakte Statens Naturoppsyn (SNO) for å avklare forekomst av og behov for hensyn til fugl i området.
- Kontakt evt. også Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Planlegging

- Antatt svisyklus ligger generelt i Norge på omtrent 15 år, i Nord- Norge noe lenger. Men hvor ofte en bør svi samme delflate avhenger av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Sjekk røsslyngtilstanden: gammel og grov røsslyng bør brennes, men regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng i området brennes før ny kommer tilbake. Vær oppmerksom på at planteproduksjonen er lav det første året etter sviing. Det er også viktig å huske på at der målsetningen er å bevare kystlynghei bør en i utgangspunktet ikke svi samme flate oftere en hvert tiende år. For hyppig lyngsviing fører til utvasking av plantenæringsstoffene.
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se vedlegg 2 med anbefalte sviområder) – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på **maks 10-15 dekar** for å få best mulig variasjon. I områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad) kan sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauene beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.
- Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Det anbefales å vente 3-5 år før en svir nabosviflaten. Vindstyrken og -retning vil imidlertid avgjøre hvor det er best å svi (vanligvis brenner man med vinden). Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.
- Ha en plan for hvordan brannen skal slukkes. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter, bart berg eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter. Branngater skapes ved å svi av flater samme år som sviinga eller året før. Svi branngatene i svak vind og om mulig mot vindretningen, slik at vegetasjonen brenner langsomt med relativt høy varme.
- Utstyr som trengs til sviing: gassbrenner/blåslampe for å få fyr, og brannslukkere. Brannslukkerne består av en metallplate montert på et langt skaft. Det anbefales å bruke de langskaftede skogbrannvisperne som brannvesenet bruker. Kontakt brannvesenet for lån eller kjøp av disse. Et godt alternativ er aluminiumspader på lange skaft. Flammene slukkes med brannvifte/aluminiumspade gjennom å «slå» på flammene slik at de kveles.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse (Fylkesmannen).
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Busker av vanlige treslag på over en meter skal kappes og fjernes før eller etter sviing i områder som er viktig for beiting, biologisk mangfold eller friluftsliv.
- Ta hensyn til fugl. Brenning skal skje før hekketiden. Vær obs på at noen arter, for eksempel havørn, legger egg allerede i mars.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner. For å bevare kulturminner skal det ikke brennes helt inntil disse. Dette skjer for eksempel ved at det finryddes en sone på bakken på 1-3 meter rundt kulturminner før brenning.

Under brenning

- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker. Kunstfiber smelter lett.
- Begynn tidlig for å utnytte dagslyset! Det kan ta lang tid å få slukket brannen og en bør sette av hele dagen.
- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke.
- Vanligvis brenner man med vinden. Vurderingen av hvilken retning flammene skal gå avhenger også av sviflatens topografi, fuktighet og branngater/naturlige grenser. Det kan være enklere å få lyngheta til å brenne i oppoverbakke. Men vær oppmerksom på at flammene sprer seg mye raskere oppover en bakke enn nedover. Flammene sprer seg også betydelig raskere med vinden enn mot vinden. Det er viktig å ha arealet under full kontroll, f. eks. at det er omringet av snø eller har naturlige eller skapte grenser/branngater. Ved usikkerhet er det bedre å tenne på øverst i terrenget og/eller brenne mot vinden. Det vanligste er likevel å la brannen følge vindretningen.
- Ha godt mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft, snøskuffer etc.).
- Bruk gassbrenneren/blåselampen til å tenne på flere steder ved siden av hverandre slik at det hurtig danner seg en brannfront. Dette vil gi en mer fullstendig brenning, da den intense varmen fra brannfronten gjør at vegetasjonen tørker noe før den tar fyr.
- Da brannen er startet og brannfronten er skapt slukker man den brannfronten som brenner i feil retning, og følger etter på begge sider for å forhindre at brannfronten får utvikle seg mot sidene.
- Kartavgrensede sviflater kan inneholde en del myrpartier og annet som ikke kan/må svis. Det viktigste er å fornye røsslyng og holde ned gjengroingsarter. Punktvis der det trengs. Dette gjelder spesielt i kuperte områder med fuktigere søkk mellom lyngtuene.
- Slukk omtrent to timer før det blir mørkt, og bruk tiden på å kontrollere at alt er under kontroll. Det er lettere å se røyk i dagslys.
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden ved å «slå» på flammekilden slik at ilden kveles. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Tar det fyr i maurtuer vær oppmerksom på at disse kan ulme i dagevis hvis man ikke svir av all vegetasjon/material som kan brenne.

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket. Brann i humusen vises ved at det kommer opp litt røyk fra bakken. Disse «underjordiske» brannene kan spres ukontrollert hvis man ikke forsikrer seg om å slukke ved å trampe på bakken.
- Ha nok beredskap ved behov for etterslukking.
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Fjern døde busker og kvister. Døde busker som står igjen etter sviing kan ellers forårsake jurbetennelse som en følge av stikk- og rispskader hos dyr som går på beite i disse områdene. Eventuelle busker og trær som ikke allerede er blitt fjernet før sviing anbefales også fjernet.
- **Tegn inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent!**
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing, og eventuelle oppslag ryddes. Hvis oppslag av trær ikke blir nedbeitet kan en oppjustering av beitetrykket hjelpe.

Spesielle hensyn for Bessværet

Store deler av Svinøya, Ytre og Indre Bessværøya og Lamøya har blitt svidd de siste årene. Noen branner ser ut til å ha vært litt for intenst i forhold til varmeutvikling og størrelse av sviflatene. På Svinøya er revevegeteringen av kystlyngheia forsinket, noe som skyldes omfanget av sviingen i 2013 men trolig også den påfølgende ekstrem tørre vinteren 2014. Under befaringen i 2015 kunne det imidlertid oppdages spiring av røsslyng på alle tidligere sviflatene, også noe på Svinøya. Dette tyder på at kystlynghei er i ferd med å reetablere seg.

Ellers vurderes tilstanden av røsslyngen i hele Bessværet som forholdsvis god. Det er tydelig at det finnes mest død røsslyng etter den ekstrem tørre vinteren 2014 i de arealene som ikke ble brent og hvor det fantes gammel røsslyng. Fuktige, ubrente arealer er også i god tilstand etter ekstremværet, trolig fordi røsslyngen var ung og lite forvedet.

I framtiden er det viktig at sviing gjennomføres på mindre sviflater og fordelt over flere år for å skape et mosaikk av røsslynghei i forskjellige aldersstadier Dette er viktig med tanke på best beitekapasitet til alle årstider, biologisk mangfold og erosjonsfare. Siden det har blitt svidd mye areal de siste årene begrenser seg svibehovet for de neste 5 årene til Gårdsøya og de østlige holmer av Ytre og Indre Bessværøyan.